

Sygn. akt III USKP 136/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 listopada 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Józef Iwulski

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z odwołania K. K.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rzeszowie

o emeryturę pomostową,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 22 listopada 2022 r.,

skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie
z dnia 17 kwietnia 2020 r., sygn. akt III AUa 29/20,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w Rzeszowie do ponownego rozpoznania oraz
orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Przemyśle wyrokiem z dnia 13 listopada 2019 r. oddalił odwołanie ubezpieczonego K. K. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rzeszowie z dnia 20 sierpnia 2019 r. odmawiającej ubezpieczonemu prawa do emerytury pomostowej, ponieważ nie udowodnił on okresu pracy w

szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszącego co najmniej 15 lat ani nie udowodnił, aby po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i ust. 3 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1340).

W sprawie tej ustalono, że ubezpieczony, urodzony 7 marca 1958 r., był zatrudniony w okresie od dnia 16 lipca 1979 r. do dnia 19 grudnia 1983 r. (4 lata, 5 miesięcy i 3 dni) w H. w L. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku spawacza, spawając elementy gruszki do mieszania betonu. Od dnia 28 grudnia 1983 r. do dnia 30 września 2014 r. ubezpieczony był zatrudniony na stanowisku spawacza w F. S.A. w G., która w okresie od dnia 1 sierpnia 1982 r. do dnia 31 lipca 1991 r. jako Z. w G. wchodziła w skład struktur organizacyjnych P.. Ubezpieczony pracował stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w Dziale Utrzymania Ruchu. W Zakładach Naprawczych nie było wydzielonego warsztatu spawalniczego, dlatego ubezpieczony pracował w różnych halach produkcyjnych, w zależności od potrzeby, m.in. w pomieszczeniu przeznaczonym do mycia wózków, w śrutowni o niewielkiej kubaturze, w malarni wózków. Do jego obowiązków należało spawanie gazowe i elektryczne urządzeń oraz przyrządów znajdujących się w zakładzie, a wymagających naprawy. Hale produkcyjne nie były odpowiednio wentylowane, panowało w nich bardzo duże zadymienie, zapylenie, hałas, unosiły się opary chemikaliów z lakierni. Organ rentowy zaliczył ubezpieczonemu do pracy w szczególnych warunkach okres zatrudnienia w F.- G. S.A. na stanowisku spawacza od dnia 28 grudnia 1983 r. do dnia 31 lipca 1991 r. (7 lat, 7 miesięcy i 7 dni). Według dopuszczonego na wniosek ubezpieczonego dowodu z opinii biegłych sądowych z zakresu bhp W. Ż. i J. M., wydanych w sprawach III U 283/17 i III U 991/13, dotyczących współpracowników ubezpieczonego, w hali produkcyjnej w F.- G. znajdowały się malarnia wózków (wózki malowane były masą bitumiczną), piece do nagrzewania obręczy, spawalnia, lakiernia, piaskarka, szlifierki oraz tokarki. W hali nie pracowały wyciągi, więc opary substancji szkodliwych rozchodziły się po całej hali. Prace wykonywane były w warunkach szkodliwych z uwagi na wydychanie oparów substancji chemicznych w procesie mycia, malowania i spawania, stosowania nafty, benzyny (są to substancje rakotwórcze) i innych

środków chemicznych (*bitex*), stosowane środki chemiczne działały drażniąco na układ oddechowy, pokarmowy, skórę i depresyjnie na odśrodkowy układ nerwowy.

W tak ustalonym stanie faktycznym sprawy Sąd Okręgowy uznał odwołanie za nieuzasadnione. Przytaczając treść art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych, Sąd Okręgowy stwierdził, że ubezpieczony spełnił warunki przewidziane w pkt 1, 3, 4, 5 i 7 tego przepisu. Co do spornego warunku określonego w art. 4 pkt 2 tej ustawy w postaci legitymowania się okresem pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wynoszącym co najmniej 15 lat, to okres wykonywania takiej pracy powinno się ustalać przy uwzględnieniu art. 3 ust. 4-7 tej ustawy. Do okresu uprawniającego nabycie prawa do emerytury pomostowej, który przypada przed dniem 1 stycznia 2009 r. wlicza się bowiem prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych lub w art. 32 i art. 33 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 504 ze zm., dalej jako ustawa emerytalna). Natomiast co do okresu przypadającego po dniu 1 stycznia 2009 r. zalicza się tylko prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Zdaniem Sądu Okręgowego, przeprowadzone postępowanie dowodowe wykazało, że ubezpieczony poza okresem od dnia 28 grudnia 1983 r. do dnia 31 lipca 1991 r. (7 lat, 7 miesięcy i 4 dni), uznanym przez organ rentowy do prac w szczególnych warunkach, wykonywał w okresie zatrudnienia w F. w L. oraz w F.- G. S.A stale i w pełnym wymiarze czasu pracy pracę w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 ustawy emerytalnej, tj. pracę spawacza wymienioną w wykazie A, dziale XIV, poz. 12 stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm., dalej jako rozporządzenie z dnia 7 lutego 1983 r.). Uwzględnienie tych okresów powoduje, że ubezpieczony legitymuje się, zgodnie z rozporządzeniem z dnia 7 lutego 1983 r. okresem pracy w szczególnych warunkach wynoszącym co najmniej 15 lat. Jednakże, w ocenie Sądu Okręgowego, brak jest podstaw do uznania, aby ubezpieczony wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu prace w szczególnych warunkach wymienione

pod poz. 28 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, tj. prace bezpośrednio przy spawaniu łukowym lub cięciu termicznym w pomieszczeniach o bardzo małej kubaturze, z utrudnioną wentylacją (podwójne dna statków, zbiorniki, rury itp.). Ubezpieczony jako spawacz w spornych okresach pracował w pomieszczeniach, zarówno w tych o małej kubaturze, jak i w pomieszczeniach o dużych kubaturach. Aby zaliczyć sporny okres do pracy w szczególnych warunkach, musiałby stale i w pełnym wymiarze wykonywać pracę, o której mowa w poz. 28 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych. Ponadto, w myśl art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych warunkiem nabycia prawa do emerytury pomostowej przez osobę, która nie wykonywała pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze po dniu 1 stycznia 2009 r. jest posiadanie 15 letniego okresu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Tej przesłanki nie spełnia ubezpieczony, ponieważ nie wykonywał prac, o których mowa w art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 17 kwietnia 2020 r. oddalił apelację ubezpieczonego, przyjmując za własne poczynione przez Sąd Okręgowy ustalenia stanu faktycznego i ich ocenę prawną.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do apelacyjnego zarzutu naruszenia art. 382 k.p.c., przez pominięcie wniosków płynących z dopuszczonych dowodów z opinii biegłych z zakresu bhp wydanych w sprawach III U 283/17 i III U 991/13, Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że opinie te potwierdzają, iż świadczenie pracy w F.- G. S.A przez ubezpieczonego wiązało się z wykonywaniem pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 ustawy emerytalnej i rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. i zgodnie z tą tezą, sporne okresy zatrudnienia zostały zakwalifikowane przez Sąd pierwszej instancji jako praca w szczególnych warunkach w rozumieniu tychże przepisów. Istotą sporu w rozpoznawanej sprawie jest natomiast wykazanie przez ubezpieczonego, stosownie do art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych, że po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał on pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy, a nie jedynie w rozumieniu dotychczasowych przepisów; ewentualnie, że zgodnie z art. 49 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych w dniu jej wejścia w

życie miał wymagany w przepisach, o których mowa w pkt 2, okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze (15 lat) w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego powołane wyżej opinie biegłych nie dotyczą jednak kwalifikacji spornych okresów zatrudnienia do pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Sednem sporu jest bowiem wykazanie przez ubezpieczonego, stosownie do przesłanki z art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych, że po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał on pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych, a nie że wykonywał jakąkolwiek pracę w szczególnych warunkach w rozumieniu dotychczasowych przepisów (art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej); ewentualnie, że zgodnie z art. 49 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych w dniu jej wejścia w życie miał wymagany w przepisach, o których mowa w pkt 2 ustawy, okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i ust. 3.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że z poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych wynika, iż w trakcie zatrudnienia w F. – G. S.A. na stanowisku spawacza, ubezpieczony pracował w dziale utrzymania ruchu, przy wymianie elementów maszyn, poprzez ich wycinanie palnikami, wstawianie nowych, w tym suwnic, przewodnic, torów oraz przy spawaniu metali kolorowych, co spełnia wprawdzie przesłanki pracy w szczególnych warunkach według przepisów ustawy emerytalnej, ale nie w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Sąd Apelacyjny nie zgodził się z twierdzeniem apelacji jakoby prace te były wykonywane w pomieszczeniu, o jakim mowa w poz. 28 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, skoro na hali, na której znajdowało się stanowisko pracy, ubezpieczonego były też inne stanowiska pracy - w odległości zaledwie 1–1,5 m od siebie, oddzielone jedynie parawanami do wysokości 2 m - z którymi związane były czynniki szkodliwe dla życia lub zdrowia, jak np. zapylenie i opary nafty antykorozyjnej, opary wydobywające się podczas spawania na różnych stanowiskach pracy, silne zadymienie i zakurzenie itp., a wentylacji hali praktycznie nie było. Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych prace w

szczególnych warunkach to prace związane z czynnikami ryzyka, które z wiekiem mogą z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwałe uszkodzenie zdrowia, wykonywane w szczególnych warunkach środowiska pracy, determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, które mimo zastosowania środków profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej stawiają przed pracownikami wymagania przekraczające poziom ich możliwości, ograniczony w wyniku procesu starzenia się jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego, w stopniu utrudniającym ich pracę na dotychczasowym stanowisku; wykaz prac w szczególnych warunkach określa załącznik nr 1 do ustawy. W niniejszej sprawie rozpatrywana może być tylko jedna pozycja z tego załącznika tj. poz. 28: „prace bezpośrednio przy spawaniu łukowym lub cięciu termicznym w pomieszczeniach o bardzo małej kubaturze, z utrudnioną wentylacją (podwójne dna statków, zbiorniki, rury itp.)”. Według Sądu Apelacyjnego, o ile rację ma ubezpieczony, że wyliczenie wskazane w tym przepisie ma charakter przykładowy, to jednak inne prace, aby mogły zostać zakwalifikowane jako prace w warunkach szczególnych, muszą być bardzo zbliżone do prac wskazanych w tym przepisie. Prawidłowe jest więc stanowisko Sądu Okręgowego, że prac jakie wykonywał ubezpieczony przy spawaniu na hali produkcyjnej i to nawet biorąc pod uwagę istniejące tam zapylenie, niedostateczną wentylację, itp. nie można kwalifikować tak samo jak pracy w podwójnym dnie statków, wewnątrz zbiorników czy rur. Zakres prac spawalniczych, które mogą być uznane za pracę w szczególnych warunkach według załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, w stosunku do poprzednio obowiązujących przepisów, został bowiem znacznie zawężony. Nie każda praca spawacza kwalifikowana dotychczas jako praca w warunkach szczególnych jest taką według poz. 28 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych. Nie można zatem uznać, jak chce tego ubezpieczony, że przed dniem 1 stycznia 2009 r. wykonywał on prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Wobec powyższego ubezpieczony nie nabył prawa do emerytury pomostowej, ponieważ nie posiada wymaganego prawem okresu pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego w całości ubezpieczony zaskarżył skargą kasacyjną, domagając się uchylenia zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz zasądzenia od organu rentowego na jego rzecz zwrotu kosztów postępowania.

W skardze kasacyjnej skarżący zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego oraz przepisów prawa procesowego, to jest:

1) art. 3 ust. 1 i 3 w związku z art. 4 ustawy z o emeryturach pomostowych, przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że skarżący nie wykazał, aby po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy, podczas gdy w F. -G. S.A. do dnia 30 września 2014 r. był zatrudniony na stanowisku spawacza, gdzie pracował w dziale utrzymania ruchu, przy wymianie elementów maszyn, poprzez ich wycinanie, w tym suwnic, prowadnic, torów, a także przy spawaniu metali kolorowych, świadek Z. P., którego zeznaniom Sąd dał wiarę w całości, jednoznacznie wskazał, że: „(...) skarżący zajmował się spawaniem gazowym i elektrycznym (...)”, które spełnia przesłania pracy w szczególnych warunkach;

2) art. 3 ust. 1 i 3 w związku z art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych, przez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że skarżący pracując na stanowisku spawacza w F. – G. S.A. nie wykonywał pracy w pomieszczeniu, o jakim mowa pod poz. 28 załącznika nr 1, podczas gdy na hali, na której znajdowało się jego stanowisko pracy były różnego rodzaju stanowiska pracy, z którymi związane były czynniki szkodliwe dla życia lub zdrowia, jak np. zapylenie i opary nafty antykorozyjnej, opary, wydobywające się podczas spawania na różnych stanowiskach pracy, silne zadymienie, zakurzenie itp., a wentylacji pomieszczenia praktycznie nie było. Nie zamontowano również indywidualnych wyciągów ani nie wydawano masek ochronnych, co oznacza, że opary substancji szkodliwych rozchodziły się po całej hali. Ponadto nie bez znaczenia jest, że załącznik nr 1 pod poz. 28 jedynie jako przykłady wskazuje podwójne dna statków, zbiorniki czy rury - nie jest to katalog zamknięty, a zatem pomimo tego, że hala, na której pracował skarżący była gabarytowo większa niż np. rura, to istotne są warunki w jakich faktycznie pracował, które potwierdzili świadkowie, a którym Sąd dał wiarę w całości;

3) art. 3 ust. 1 i 3 w związku z art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych, przez błędną wykładnię i przyjęcie, że skarżący przed dniem 1 stycznia 2009 r. nie wykonywał prac w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy, podczas gdy przeprowadzone w sprawie postępowanie dowodowe wykazało, że do dnia 31 grudnia 2008 r. posiadał on już wymagany ponad 15-letni okres pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu ustawy pomostowej, stanowisko Sądu Apelacyjnego jest przy tym wyraźnie sprzeczne z poprzednimi ustaleniami, bowiem Sąd pierwszej instancji wprost przyznał, że „przeprowadzone postępowanie dowodowe wykazało, że poza okresem uwzględnionym przez organ rentowy (7 lat, 7 miesięcy i 4 dni), stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał on pracę w szczególnych warunkach okresie zatrudnienia w F. w L. od dnia 16 lipca 1979 r. do dnia 19 grudnia 1983 r. oraz w F. – G. S.A. w G. w okresie od dnia 28 grudnia 1983 r. do dnia 30 września 2014 r. (przy czym zaliczeniu podlega okres do dnia 31 grudnia 2008 r. z wyłączeniem okresów urlopów bezpłatnych). Zaliczenie w/w okresów powoduje, że skarżący legitymuje się wymaganym okresem pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze”;

4) art. 227 w związku z art. 233 § 1 k.p.c., przez zaniechanie wnikliwej oceny całokształtu zebranego w sprawie materiału dowodowego, a w konsekwencji dokonanie oceny rażąco błędnej i sprzecznej z jego treścią, nieodpowiadającej zasadom logicznego rozumowania i doświadczenia życiowego, polegającej na tym, że Sąd dopuścił dowód z opinii biegłych sądowych z zakresu bhp J. M. i W. Ż., zalegających w aktach sprawy III U 283/17 i III U 991/13 oraz uznał za w pełni wiarygodne dowody z zeznań świadków Z. P. i R. K. podczas, gdy ostatecznie stanął na stanowisku, że skarżący nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych zarówno po dniu 31 grudnia 2008r., jak i przed dniem 1 stycznia 2009 r.

W ocenie skarżącego w rozpoznawanej sprawie istnieje potrzeba wykładni art. 3 ust. 1 i 4 w związku z art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych w części, w jakiej skarga oparta jest na zarzucie naruszenia przez Sąd drugiej instancji prawa materialnego oraz w zakresie dopuszczenia się przez Sądy obu instancji

naruszenia przepisów prawa procesowego, które to naruszenie miało rażący wpływ na treść zapadłego w sprawie orzeczenia. Ponadto zachodzi konieczność dokonania interpretacji przepisów obowiązujących po dniu 31 grudnia 2008 r. w zakresie pracy w szczególnych warunkach, tj. „czy zaliczeniu do tej kategorii podlegają prace wykonywane jedynie na stanowiskach określonych w przepisach, czy również na innych stanowiskach, na których zagrożenia dla życia i zdrowia oraz narażenie na szkodliwe substancje, hałas i promieniowanie są takie same jak na stanowiskach wymienionych w przepisach”. W niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny uznał, że skarżący wykonywał pracę w warunkach uciążliwych, ale odmówił zbadania natężenia tej uciążliwości, ponieważ stanowisko pracy (zamknięta hala z wieloma stanowiskami spawaczy bez odpowiedniej wentylacji) nie odpowiadało literalnie brzemieniu przepisu tj. spawaniu w zamkniętych przestrzeniach. Zdaniem skarżącego, Sąd Apelacyjny powinien zbadać, czy natężenie szkodliwych warunków jego pracy odpowiadało szkodliwości stanowiska wskazanego w przepisach ustawy o emeryturach pomostowych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o oddalenie skargi oraz o zasądzenie na jego rzecz zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie, mimo iż nie wszystkie podniesione w niej zarzuty są zasadne. W świetle art. 398³ § 1 k.p.c. skarga kasacyjna może być oparta na naruszeniu prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie (pkt 1) oraz naruszeniu przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (pkt 2). Oparcie skargi kasacyjnej na obu podstawach, skłania Sąd Najwyższy do oceny w pierwszej kolejności zarzutów natury procesowej.

Skarżący w ramach podstawy z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. zarzucił naruszenie art. 227 w związku z art. 233 § 1 k.p.c., przez brak wnikliwej oceny całokształtu zebranego w sprawie materiału dowodowego i dokonanie oceny rażąco błędnej i sprzecznej z jego treścią, co miało polegać na zajęciu stanowiska sprzecznego z wnioskami biegłych sądowych z zakresu bhp J. M. i W. Ż., jak i z zeznaniami

świadców i wbrew tym dowodom uznanie, że nie wykonywał on pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych, zarówno po dniu 31 grudnia 2008 r., jak i przed dniem 1 stycznia 2009 r. Sąd Najwyższy jednolicie przyjmuje natomiast, że zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Sąd Najwyższy nie jest bowiem uprawniony do badania prawidłowości ustaleń faktycznych, ani też do oceny dowodów, dokonanych przez sąd drugiej instancji. Sąd Najwyższy jako „sąd prawa”, rozpoznając nadzwyczajny środek zaskarżenia w postaci skargi kasacyjnej, jest związany ustalonym stanem faktycznym sprawy (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), jako sąd kasacyjny nie zajmuje się oceną materiału dowodowego, nie ma również kompetencji do dokonywania kontroli prawidłowości oceny dowodów dokonanej przez sąd drugiej instancji według kryteriów opisanych w art. 233 § 1 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2013 r., II UK 403/12, LEX nr 1350309). Tym samym art. 233 § 1 k.p.c. odnoszący się wprost do oceny dowodów nie może stanowić uzasadnionej podstawy skargi kasacyjnej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 5 listopada 2015 r., III UK 34/15, LEX nr 1977827; z dnia 24 listopada 2010 r., I PK 107/10, LEX nr 737366; z dnia 13 stycznia 2010 r., II CSK 372/09, LEX nr 577688). Ponadto Sąd Apelacyjny odniósł się do wniosków zawartych w opiniach biegłych sądowych z zakresu bhp, wydanych w sprawach III U 283/17 i III U 991/13, wskazując, że stwierdzona przez biegłych w opiniach szkodliwość warunków panujących na hali produkcyjnej w F. – G. S.A., gdzie znajdowało się stanowisko pracy skarżącego pozwala na zaliczenie wykonywanej przez niego pracy w spornym okresie do pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu art. 32 ustawy o emerytalnej i rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. Biegli nie prowadzili ustaleń co do możliwości zaliczenia pracy skarżącego w omawianym okresie do prac w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych, nie analizując jego pracy pod kątem „prac bezpośrednio przy spawaniu łukowym lub cięciu termicznym w pomieszczeniach o bardzo małej kubaturze z utrudnioną wentylacją”. Z treści wymienionych opinii jednoznacznie wynika, że celem ich sporządzenia było „ustalenie czy w okresie zatrudnienia w F. – G. S.A., po wydzieleniu jej ze struktur P. ubezpieczony - w

sprawie, w której sporządzana była opinia - wykonywał pracę w warunkach szczególnych, czy wszystkie prace można zaliczyć do tej kategorii, jeżeli tak, to do jakiej pozycji z wykazu A rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r.”, a nie ocena czy wykonywane przez skarżącego prace mogą być uznane za pracę w warunkach szczególnych według art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Zauważyć trzeba, że pojęcie „pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze” ma różne znaczenie, a więc różny zakres pojęciowy w poszczególnych ustawach, tj. inaczej zdefiniowano je w ustawie o emeryturach pomostowych, inaczej w ustawie emerytalnej oraz rozporządzeniu z dnia 7 lutego 1983 r. Wagę tego rozróżnienia podkreślił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 22 lipca 2013 r., III UK 106/12 (LEX nr 1555688), w którym przyjęto, że pojęcie „okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3”, zawarte w art. 49 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych, oznacza okres pracy wskazany w art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy, bez wliczania do niego okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej (podobnie wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2012 r., I UK 164/12, OSNP 2013 nr 15-16, poz. 185).

Odnosząc się do zarzutów naruszenia prawa materialnego należy mieć na względzie, że emerytury pomostowe zapowiedziane w art. 24 ust. 2 ustawy emerytalnej zostały wprowadzone do systemu ubezpieczeń społecznych przez ustawę z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych i dotyczą ubezpieczonych zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r. Jej przepisy zastąpiły regulacje ustawy emerytalnej dotyczące zasad przyznawania wcześniejszych emerytur pracownikom zatrudnionym w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, na podstawie których prawo do tego świadczenia było nabywane z reguły w wieku niższym od powszechnego wieku emerytalnego, pod warunkiem wykazania 15-letniego okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, nowymi unormowaniami określającymi zasady nabywania wcześniejszych emerytur z tytułu tego rodzaju pracy. Zasadniczym celem ustawy o emeryturach pomostowych jest ograniczenie kręgu uprawnionych do emerytury z powodu pracy w szczególnych warunkach pracy lub w szczególnym

charakterze do mniejszej liczby sytuacji uzasadnionych rzeczywistą koniecznością przejścia na emeryturę przed osiągnięciem wieku emerytalnego, w których oczekiwania osób, które rozpoczęły wykonywanie takiej pracy na starych zasadach na wcześniejsze przejście na emeryturę, powinny zostać zaspokojone (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 13 marca 2012 r., UK 164/11, OSNP 2013 nr 5-6, poz. 62 i z dnia 4 września 2012 r., I UK 164/12). Ustawa o emeryturach pomostowych ogranicza więc prawo do uzyskania emerytury pomostowej do osób urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., które pracę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych lub art. 32 i art. 33 ustawy o emerytalnej) rozpoczęły przed dniem 1 stycznia 1999 r. (art. 4 pkt 5 ustawy). Cel ustawy realizują jej przepisy określające przesłanki nabycia emerytury pomostowej, w szczególności art. 4 i art. 49.

Stosownie do art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych, prawo do emerytury pomostowej, z uwzględnieniem art. 5-12, przysługuje pracownikowi, który spełnia łącznie następujące warunki: 1) urodził się po dniu 31 grudnia 1948 r.; 2) ma okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszący, co najmniej 15 lat; 3) osiągnął wiek wynoszący, co najmniej 55 lat dla kobiet i co najmniej 60 lat dla mężczyzn; 4) ma okres składkowy i nieskładkowy, ustalony na zasadach określonych w art. 5-9 i art. 11 ustawy emerytalnej wynoszący, co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn; 5) przed dniem 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub prace w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy lub art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej; 6) po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3; 7) nastąpiło z nim rozwiązanie stosunku pracy. Z unormowania art. 4 ustawy wynika, że przy nabywaniu prawa do emerytury pomostowej na podstawie tego przepisu uwzględnieniu podlegają przypadające przed dniem 1 stycznia 2009 r. okresy pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej, jednakże dotyczy to wyłącznie sytuacji spełnienia przez ubezpieczonego wszystkich pozostałych przesłanek określonych w tym przepisie. Wobec tego, osobom wykonującym przed dniem wejścia w życie ustawy o emeryturach pomostowych (tj. przed dniem 1 stycznia 2009 r.) prace w

szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych lub art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej), uwzględnia się do dnia 1 stycznia 2009 r. okresy zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu dotychczasowych przepisów rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., ale pod warunkiem, że wykonywały także po dniu 31 grudnia 2008 r. pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Możliwość ta jest wyłączona w stosunku do osób, które takiej pracy po dniu 1 stycznia 2009 r. nie wykonywały, a w rezultacie nie spełniają warunku określonego w art. 4 pkt 6 tej ustawy.

Z kolei art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych wymienia przesłanki nabycia prawa do emerytury pomostowej przez osoby, które nie spełniają warunku z art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych, a więc tych, które po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywały pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Osoby te nabędą prawo do emerytury pomostowej, jeśli: 1) po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywały pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3; 2) spełniają warunki określone w art. 4 pkt 1-5 i 7 i art. 5-12; 3) w dniu wejścia w życie ustawy (tj. 1 stycznia 2009 r.) miały wymagany w przepisach, o których mowa w pkt 2 (tj. 15 lat), okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3. Cytowany przepis zmienia więc wymagania konieczne do uzyskania emerytury pomostowej dla osób niespełniających warunku z art. 4 pkt 6 ustawy, a więc tych, które po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywały pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3. Wymóg zawarty w pkt 3 art. 49 w miejsce warunku z art. 4 pkt 6 wprowadza bowiem wymaganie, aby ubiegający się o to świadczenie, w dniu wejścia w życie ustawy (1 stycznia 2009 r.) posiadał co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2016 r., I UK 269/15, LEX nr 1999817).

Wykładnia art. 49 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych była już przedmiotem wypowiedzi orzecznictwa. W wyroku z dnia 13 marca 2012 r., II UK

164/11, Sąd Najwyższy uznał, że w świetle tego przepisu nie ma podstaw prawnych do przyznania emerytury pomostowej ubezpieczonemu, którego dotychczasowy okres pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze nie może być kwalifikowany jako prace w warunkach szczególnych w rozumieniu dziś obowiązujących przepisów (art. 3 ust. 1 ustawy) lub o szczególnym charakterze (art. 3 ust. 3 ustawy). Sąd Najwyższy, powołując się na wcześniejsze orzecznictwo, stwierdził, że przepisy regulujące system zabezpieczenia społecznego ze względu na swoją istotę i konstrukcję podlegają wykładni ścisłej. Nie powinno się więc stosować do nich wykładni celowościowej, funkcjonalnej lub aksjologicznej w opozycji do wykładni językowej, jeżeli ta ostatnia prowadzi do jednoznacznych rezultatów interpretacyjnych. Przyjęcie wykładni art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych, według której pkt 3 tego przepisu nie ogranicza pojęcia pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze do prac wskazanych w art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy, prowadziłoby do wniosku, że emeryturę pomostową może uzyskać każdy, pod warunkiem niewykonywania takiej pracy po dniu 31 grudnia 2008 r., gdy ma okres co najmniej 15 lat pracy szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, spełniającej jedynie wymagania dla tego rodzaju prac z art. 32 lub art. 33 ustawy emerytalnej, a niebędących pracami wskazanymi w art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych. W rezultacie należy uznać, że określenie „okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3”, zawarte w art. 49 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych, oznacza okres pracy wskazany w art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy bez wliczania do niego okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej. Wynikający z treści art. 49 pkt 3 warunek legitymowania się przez ubezpieczonych, którzy po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywali pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych, wyłącznie okresem takiej właśnie pracy (to jest pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy) przypadającym przed dniem 1 stycznia 2009 r. został jasno wyrażony i wynika wprost, zarówno z literalnego brzmienia art. 49 pkt 3 ustawy, jak i z celu tej ustawy. Podsumowując, zgodnie z art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych nie

ma podstaw prawnych do przyznania emerytury pomostowej ubezpieczonemu, którego dotychczasowy okres pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze nie może być kwalifikowany jako okres pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu dziś obowiązujących przepisów (art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych) lub o szczególnym charakterze (art. 3 ust. 3 tej ustawy; por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 października 2016 r., II UK 373/15, LEX nr 217708; z dnia 4 grudnia 2013 r., II UK 159/13, LEX nr 1405231 oraz wymienione wyżej wyroki z dnia 22 lipca 2013 r., III UK 106/12 i z dnia 4 września 2012 r., I UK 164/12).

Natomiast ubezpieczonym, którzy po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywali pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych (tj. spełniali wymóg z art. 4 pkt 6 tej ustawy), ustawodawca w art. 4 pkt 2 i 5 tej ustawy przewidział możliwość doliczenia do 15-letniego stażu pracy w warunkach szczególnych i szczególnym charakterze także okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu zarówno art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych, jak i art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej (zob. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2017 r., I UK 472/16). Inaczej mówiąc, o ile w świetle art. 4 pkt 2 i 5 w związku z art. 3 ust. 7 ustawy o emeryturach pomostowych do wymaganego przez nią stażu przypadającego przed dniem jej wejścia w życie, tj. przed dniem 1 stycznia 2009 r., wlicza się okresy pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu zarówno art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy, jak i art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej, to właściwego ograniczenia do zamierzonego przez ustawodawcę kręgu osób uprawnionych do emerytury pomostowej dokonuje konieczność spełnienia przesłanki z art. 4 pkt 6 ustawy. Wymaganie to spełnia zasadniczą funkcję eliminacyjną, ograniczając ostatecznie prawo do emerytury pomostowej do kręgu osób wykonujących po dniu 31 grudnia 2008 r. pracę kwalifikowaną jako pracę w szczególnych warunkach wyłącznie w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 lipca 2013 r., III UK 106/12).

Wobec tego rozstrzygając o prawie do emerytury pomostowej skarżącego, czy to na podstawie art. 4 czy też art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych,

ustalania wymagało, czy wykonywane przez niego prace można zakwalifikować do prac, o których mowa w art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 tej ustawy prace w szczególnych warunkach to prace związane z czynnikami ryzyka, które z wiekiem mogą z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwałe uszkodzenie zdrowia, wykonywane w szczególnych warunkach środowiska pracy, determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, które mimo zastosowania środków profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej stawiają przed pracownikami wymagania przekraczające poziom ich możliwości, ograniczony w wyniku procesu starzenia się jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego, w stopniu utrudniającym ich pracę na dotychczasowym stanowisku. Wykaz prac określa załącznik nr 1 do ustawy. W art. 3 ust. 2, określono, w zależności od występujących czynników ryzyka, dwa rodzaje prac w szczególnych warunkach: 1) determinowane siłami natury: a) prace pod ziemią, b) prace na wodzie, c) prace pod wodą, d) prace w powietrzu, 2) determinowane procesami technologicznymi: a) prace w warunkach gorącego mikroklimatu - prace wykonywane w pomieszczeniach, w których wartość wskaźnika obciążenia termicznego WBGT wynosi 28°C i powyżej, przy wartości tempa metabolizmu pracownika powyżej 130 W/m^2 , b) prace w warunkach zimnego mikroklimatu - prace wykonywane w pomieszczeniach o temperaturze powietrza poniżej 0°C , c) bardzo ciężkie prace fizyczne - prace powodujące w ciągu zmiany roboczej efektywny wydatek energetyczny u mężczyzn - powyżej 8400 kJ , a u kobiet - powyżej 4600 kJ , d) prace w warunkach podwyższonego ciśnienia atmosferycznego, e) ciężkie prace fizyczne związane z bardzo dużym obciążeniem statycznym wynikającym z konieczności pracy w wymuszonej, niezmienniej pozycji ciała; przy czym ciężkie prace fizyczne to prace powodujące w ciągu zmiany roboczej efektywny wydatek energetyczny u mężczyzn - powyżej 6300 kJ , a u kobiet - powyżej 4200 kJ , a prace w wymuszonej pozycji ciała to prace wymagające znacznego pochylenia i (lub) skrzywienia pleców przy jednoczesnym wywieraniu siły powyżej 10 kG dla mężczyzn i 5 kG dla kobiet (wg metody OWAS pozycja kategorii 4) przez co najmniej 50% zmiany roboczej. Z kolei art. 3 ust. 3 stanowi, że prace o szczególnym charakterze ustawodawca to prace wymagające szczególnej odpowiedzialności oraz szczególnej sprawności psychofizycznej, których możliwość

należytego wykonywania w sposób niezagrażający bezpieczeństwu publicznemu, w tym zdrowiu lub życiu innych osób, zmniejsza się przed osiągnięciem wieku emerytalnego a skutek pogorszenia sprawności psychofizycznej, związanego z procesem starzenia się. Wykaz prac o szczególnym charakterze określa załącznik nr 2 do ustawy. Podkreślenia wymaga, że kryteria wymienione w art. 3 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych nie mogą być stosowane samodzielnie przy ocenie wykonywania pracy w warunkach szczególnych, w oderwaniu od ustalenia, czy praca na danym stanowisku została wymieniona w załączniku nr 1 do ustawy. Przepis ten zawiera bowiem jedynie specyfikację czynników ryzyka wskazanych w art. 3 ust. 1 i skutkował utworzeniem wykazu prac w szczególnych warunkach stwarzając niejako domniemanie, że na stanowiskach wymienionych w załączniku nr 1 występują czynniki ryzyka - pojedynczo lub łącznie - określone w art. 3 ust. 2.

Pamiętać trzeba, że w ramach reformy systemu ubezpieczeń społecznych ustawa emerytalna dążyła do stopniowej likwidacji możliwości wcześniejszego przejścia na emeryturę przez odejście od rozbudowanego dotychczas systemu świadczeń społecznych. Cel ustawy o emeryturach pomostowych był dalej idący, gdyż chodziło o zawężenie grona uprawnionych do emerytur z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze do ściśle zamkniętego kręgu podmiotów, zdefiniowanych charakterem wykonywanej pracy. Z tego względu ustawodawca odstąpił od szerokiego katalogu prac zamieszczonych w dotychczasowych wykazach A i B, stanowiących załączniki do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. Z treści art. 3 ust. 1, 2 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych wynika, że ustawodawca nie definiował stanowisk pracy, lecz skoncentrował się głównie na charakterze wykonywanej pracy, określonej bardziej lub mniej ogólnie, choć niektóre prace określono precyzyjnie. Ustawa o emeryturach pomostowych nie zawiera jednak ustawowych definicji poszczególnych prac. Rezygnacja z prawnego definiowania poszczególnych prac, przy uwzględnieniu głównego celu ustawy, pozwala na przyjęcie, że prace te, jako pojęcia prawne powinny być interpretowane zgodnie ze wskazaniami wynikającymi z art. 3 ust. 1 i 2 tej ustawy i nie mogą prowadzić do rozszerzenia kręgu beneficjentów o osoby nią nie objęte.

Nie uprawniona będzie więc taka interpretacja przepisów ustawy o emeryturach pomostowych na podstawie, której świadczenia nią przewidziane

nabywać będą pracownicy, którzy nie wykonywali prac, uznanych na gruncie tej ustawy za wykonywane w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze, a jedynie prace podobne. Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny, w ustawie o emeryturach pomostowych nastąpiła zasadnicza zmiana konstrukcyjna określenia wykazów prac szczególnych, której celem było ich zobiektywizowanie; w wykazach stanowiących załączniki do ustawy o emeryturach pomostowych zostały wskazane jedynie te prace, które spełniają kryteria zawarte w art. 3 ust. 1 i 2 tej ustawy (por. wyroki: z dnia 3 marca 2011 r., K 23/09, OTK-A 2011/2/8 czy z dnia 25 listopada 2010, K 27/09, OTK-A 2010/9/109). Prawo do emerytury pomostowej, tak jak prawo do wcześniejszej emerytury na podstawie ustawy emerytalnej, stanowią przywilej i wyjątek od zasady powszechnego wieku emerytalnego, zaś przepisy wprowadzające wyjątek od ogólnych zasad nabywania prawa do emerytury nie powinny być wykładane w sposób rozszerzający. W prawie ubezpieczeń społecznych z zasady przepisy powinny być wykładane w sposób ścisły z wyraźną dominacją wykładni literalnej. Nie powinno się więc stosować do nich zasadniczo wykładni celowościowej, funkcjonalnej lub aksjologicznej w opozycji do wykładni językowej, jeżeli ta ostatnia prowadzi do jednoznacznych rezultatów interpretacyjnych, a zatem nie można ich poddawać ani wykładni rozszerzającej, ani zwężającej, modyfikującej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 czerwca 2008 r., II UK 315/07, LEX nr 496396; z dnia 23 października 2006 r., I UK 128/06, LEX nr 221705; z dnia 29 stycznia 2008 r., I UK 239/07, OSNP 2009 nr 7-8, poz. 103; z dnia 4 marca 2008 r., II UK 129/07, OSNP 2009 nr 11-12, poz. 155; z dnia 19 maja 2009 r., III UK 6/09, LEX nr 509028; z dnia 25 października 2016 r., I UK 386/15, LEX nr 2169474). Oznacza to konieczność przyjęcia, że w art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych, a tym samym w wykazach stanowiących załączniki nr 1 i 2 do tej ustawy, ustawodawca w sposób ścisły i wyczerpujący uregulował rodzaje prac wykonywanych w szczególnych warunkach i o szczególnym charakterze. Wymienione w nich prace stanowią katalog zamknięty, który nie podlega uzupełnieniu, co oznacza, że cech pracy „o szczególnym charakterze” lub „w szczególnych warunkach” nie mogą posiadać inne prace, choćby sposób ich wykonywania i ich jakość mogła obniżyć się z wiekiem (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 22 czerwca 2021 r., II USK 202/21,

LEX nr 3352460; z dnia 24 sierpnia 2021 r., LEX nr 3344305, czy wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 29 czerwca 2011 r., IV SA/Po 335/11, LEX nr 863891). Przy czym możliwość uznania danego rodzaju pracy za pracę w szczególnych warunkach w powyższym rozumieniu ma charakter formalny, czyli jest niezależne od rzeczywistych warunków wykonywania pracy w zakładzie pracy np. rozmiaru hałasu, zakurzenia, wysokiej temperatury, czy też innych niekorzystnych czynników dla zdrowia. Dla nabycia emerytury pomostowej istotne jest wyłącznie wykonywanie pracy określonej w powyższych załącznikach.

W rozpoznawanej sprawie skarżący, wnioskując o przyznanie mu prawa do emerytury pomostowej, domaga się zaliczenia zatrudnienia na stanowisku spawacza w okresie od dnia 28 grudnia 1983 r. do dnia 30 września 2014 r. w F. - G. S.A. w wymiarze 30 lat, 9 miesięcy i 2 dni - w ramach którego przed dniem 31 grudnia 2008 r. przypada 25 lat i 3 dni (od dnia 28 grudnia 1983 r. do dnia 31 grudnia 2008 r.), a po dniu 31 grudnia 2008 r. 5 lat, 8 miesięcy i 29 dni (od dnia 1 stycznia 2009 r. do dnia 30 września 2014 r.) - jako pracy bezpośrednio przy spawaniu łukowym lub cięciu termicznym w pomieszczeniach o bardzo małej kubaturze, z utrudnioną wentylacją (podwójne dna statków, zbiorniki, rury itp.), wymienionej pod poz. 28 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych. Swoje żądanie argumentuje między innymi szkodliwością warunków panujących na hali produkcyjnej tj. obecnością czynników szkodliwych dla życia lub zdrowia (zapylenie i opary nafty antykorozyjnej, opary, wydobywające się podczas spawania na różnych stanowiskach pracy, silne zadymienie, zakurzenie itp.) oraz usytuowaniem stanowiska pracy.

Nie budzi wątpliwości, że skarżący do dnia 31 grudnia 2008 r. posiada 15-letni okres pracy w szczególnych warunkach z uwagi na pracę spawacza, wymienioną w wykazie A, dziale XIV, poz. 12 stanowiącym załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., którą wykonywał w F. -G. S.A. w G. . Kluczowe staje się jednak ustalenie, czy po dniu 1 stycznia 2009 r. wykonywał on pracę bezpośrednio przy spawaniu łukowym lub cięciu termicznym w pomieszczeniach o bardzo małej kubaturze, z utrudnioną wentylacją (podwójne dna statków, zbiorniki, rury itp.), o której mowa pod poz. 28 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych. Rację ma skarżący, że w przepisie tym ustawodawca

nie wskazał konkretnego stanowiska pracy, ale posłużył się określeniem rodzaju prac, tj. „prace przy spawaniu łukowym lub cięciu termicznym” oraz określił miejsce wykonywania tych prac tj. „w pomieszczeniach o bardzo małej kubaturze, z utrudnioną wentylacją (podwójne dna statków, zbiorniki, rury itp.).”

Stosownie do dotychczasowego orzecznictwa, za „pomieszczenie o bardzo małej kubaturze z utrudnioną wentylacją” uznaje się pracę przy naprawie kutra (mieszalnika) garbarskiego w kształcie gruszki do betonu, o średnicy 2,5 metra i długość 8-9 metrów (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 14 września 2018 r., III AUa 1380/18, LEX nr 2571057), spawanie od środka turbin wodnych i silosów (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 1 grudnia 2016 r., III AUa 1803/16, LEX nr 2229157), remont turbin o wymiarach 4 na 2 metry oraz zbiorników olejowych o kubaturze około 4 m³ (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 28 marca 2019 r., III AUa 756/18, LEX nr 3269990), prace na statku przy spawaniu podwójnego dna/podwójnej burty (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 sierpnia 2020 r., II UK 97/19 LEX nr 3225123), czy w tzw. koferdamach o wymiarach od 1,6 do 3 metrów na 5 metrów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2021 r., II USK 2/21, LEX nr 3147351). Rodzaj prac, o których mowa w załączniku nr 1 poz. 28 do ustawy o emeryturach pomostowych, nie został zatem szczegółowo określony i każdorazowo wymaga konkretyzacji przez dokonanie stosownych ustaleń faktycznych w sprawie przy uwzględnieniu następujących przesłanek: 1) spawanie łukowe lub termiczne, 2) w pomieszczeniach o małej kubaturze, 3) o utrudnionej wentylacji. W wyroku z dnia 20 sierpnia 2020 r., III UK 54/19 (LEX nr 3225137), Sąd Najwyższy wskazał, że konieczne jest, aby prace spawalnicze zajmowały ubezpieczonemu dobową normę czasu pracy oraz wyjaśnienie, na jakie czynniki determinowane procesami technologicznymi był on narażony w trakcie ich wykonywania i czy odpowiadały one czynnikom ryzyka wymienionym art. 3 ust. 2 pkt 2 ustawy o emeryturach pomostowych. Choć miejscem pracy ubezpieczonego były chodniki i szyby kopalniane, to okoliczność ta nie przesądza – zdaniem Sądu Najwyższego - że nie jest to praca wykonywana w pomieszczeniach o małej kubaturze, gdyż może się okazać, że uwarunkowania konkretnych miejsc wykonywanych czynności (praca

we wnękach o kubaturze 3 x 3 m z utrudnioną wentylacją, a nie tylko w lejach zsypowych) odpowiadają wskazanym czynnikom ryzyka.

W tym kontekście zauważyć trzeba, że Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 18 maja 2022 r., III UZP 2/22 (LEX nr 3343023), stwierdził, że „na przesłanki nabycia prawa do emerytury pomostowej należy patrzeć w sposób całościowy i umieszczać je w pewnym kontekście związanym z sytuacją życiową pracownika. Skupienie się jedynie na okresie wykonywania pracy przez ubezpieczonego po dniu 31 grudnia 2008 r. i wyprowadzanie wniosków dotyczących warunków spełnienia przesłanek nabycia prawa do emerytury pomostowej, określonych w art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych, powoduje zatracenie pewnego kontekstu, do którego uchwycenia konieczne jest szersze spojrzenie na cel wprowadzenia analizowanych przepisów. Nie można bowiem tracić z pola widzenia faktu, że samo wykonywanie pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze po dniu 31 grudnia 2008 r. przez okres krótszy niż miesiąc nie spowoduje nabycia prawa do emerytury pomostowej. Niezbędne jest również spełnienie pozostałych przesłanek, w tym 15-letniego stażu pracy w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze. Nie można skupiać się jedynie na tym, że praca szczególna po dniu 31 grudnia 2008 r. przez okres krótszy niż miesiąc nie obciąża wystarczająco organizmu pracownika, aby przyznać mu emeryturę pomostową, bowiem jest zbyt krótkotrwała. Trzeba mieć na względzie, że jest to tylko końcowy okres pracy pracownika, dopełniający niejako jego wcześniejszą, wieloletnią pracę w warunkach szczególnie obciążających dla organizmu pracownika. Nawet fakt, że pewne prace nie są już uznawane za prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze (z różnych powodów, bowiem może to wynikać ze zmian w technologii, warunkach pracy dostępnych środkach bezpieczeństwa) nie powoduje, że możemy pominąć tę pracę wykonywaną w latach poprzednich, gdy była ona uznawana za pracę szczególną i skupić się jedynie na krótkotrwałym okresie pracy po dniu 31 grudnia 2008 r. Oczywiście, mogą się zdarzyć sytuacje, gdy ktoś próbuje wyłudzić pewne świadczenia, jednak nie uzasadnia to wprowadzania dodatkowych, nieprzewidzianych przez ustawodawcę przesłanek nabycia prawa do emerytury, a ewentualnie wymaga dokładnego zbadania w realiach konkretnej sprawy, czy praca

w warunkach szczególnych lub o szczególnym charakterze podjęta krótkotrwale po dniu 31 grudnia 2008 r. nie była pozorna". W uchwale tej Sąd Najwyższy zwrócił ponadto uwagę, że „prace w szczególnych warunkach w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych (art. 3 ust. 1-3) odnoszą się rodzajowo do określonej kategorii prac i w żadnym aspekcie nie akcentują długotrwałego wykonywania tej (jednej) konkretnej pracy. Jedynym determinantem jest wymiar czasu pracy, ponieważ prace te mają być wykonywane w pełnym wymiarze czasu pracy (art. 3 ust. 4 i 5 ustawy o emeryturach pomostowych). Kwalifikacja nowego zatrudnienia jako pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, nie oznacza oceny skutków w sferze zdrowia pracownika po dniu, miesiącu czy roku pracy, lecz występowania w środowisku pracy tych czynników ryzyka, które - według ustawy - mogą z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwałe uszkodzenie zdrowia. Ustawodawca nie stanowi konkretnie, w jakim przedziale czasowym narażenie na występowanie tych określonych czynników ryzyka może doprowadzić do wspomnianego skutku" (w odpowiedzi na skargę organ rentowy przyznaje, że może to być 1 dzień).

W rozpoznawanej sprawie Sądy obu instancji nie dokonały ustaleń, czy skarżący będąc zatrudnionym w F.- G. S.A., po dniu 1 stycznia 2009 r. wykonywał, nawet przez krótki okres prace wymienione pod poz. 28 załącznika nr 1 ustawy o emeryturach pomostowych, tj. prace polegające na spawaniu łukowym lub termicznym, 2) w pomieszczeniach o małej kubaturze, 3) o utrudnionej wentylacji. Z poczynionych w sprawie ustaleń wynika jedynie, że skarżący „wykonywał prace spawacza w różnych halach produkcyjnych w zależności od potrzeby. Pracował w pomieszczeniu przeznaczonym do mycia wózków, w śrutowni o niewielkiej kubaturze, w malarni wózków. Hale produkcyjne nie były odpowiednio wentylowane". Skarżący podaje, że wykonywał prace wewnątrz wagonów kolejowych, które z całą pewnością są pomieszczeniami o małej kubaturze oraz że nie były to prace sporadyczne, incydentalne.

W orzecnictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że o prawidłowym zastosowaniu prawa materialnego można mówić dopiero wówczas, gdy ustalenia stanowiące podstawę wydania zaskarżonego wyroku pozwalają na ocenę tego zastosowania. Tym samym brak stosownych ustaleń uzasadnia zarzut

skargi kasacyjnej naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwe jego zastosowanie (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2016 r., IV CSK 93/16, LEX nr 2237418; z dnia 28 lutego 2013 r., III CSK 147/12, LEX nr 1314355 i powołane tam orzeczenia). Skoro Sady obu instancji ustaliły, że skarżący posiada do dnia 31 grudnia 2008 r. 15-letni okres pracy wymienionej w wykazie A, dziale XIV, poz. 12 stanowiącym załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. - to w świetle art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych niezbędne jest dokonanie szczegółowych ustaleń co do prac wykonywanych przez skarżącego po dniu 31 grudnia 2008 r., ponieważ niewystarczające w tej kwestii jest ustalenie, że były to między innymi prace „w pomieszczeniu przeznaczonym do mycia wózków, w śrutowni o niewielkiej kubaturze oraz w malarii wózków” i nie odniesienie ich do dobowej normy czasu pracy (zob. uzasadnienie do uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 18 maja 2022 r., III UZP 2/22).

Mając na względzie powyższe rozważania Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

[as]